

Referat

Til: Riksantikvaren

DATO
05.12.2017REFERANSE
2016/13106 DL 201300670

Kopi:

MØTEDATO
15.11.2017SAKSBEHANDLER
Mette JakobsenMØTESTED
Statsbygg, HK**KOORDINERINGSMØTE RA – SB 15.11.17 - REFERAT**

Onsdag 15. november kl. 09.00 – 11.30, Statsbygg, HK

Deltagere Riksantikvaren hele møtet:Bård Langvandslie
Ingjerd Dring**Deltagere Statsbygg hele møtet:**Trond Mosleth
Magnus Tenge
Mette Jakobsen

Deltagere Riksantikvaren:	Deltagere Statsbygg:
Bård Langvandslie Ingjerd Dring	Anders Fylling (F), Trond Mosleth (FB), Hedvig Witsø (FA), Øivind Skøien (FB), Mette Jakobsen (FB), Melanie Bjørklund (FB), Hege Lilleland (FA), Ellen Flo (FA), Henning Olsvold (EØ) Leif Kulseng (EN) Bente Neverdal (EN), Tor Kaare (EØ) Kirsten Sundland (EØ), Ellen Flo (FA) Mette Jakobsen (FB) Øivind Skøien (FB) Rakel Remø (BJ)

Knr/Gnr/BNr Orientering Drøfting Beslutning	Sak, eiendom, emne, fredningsomfang
	<p>Referat</p> <p>Sakunderlag for den enkelte sak er sendt Riksantikvaren (RA) før møtet (e-post 08.11.17).</p> <p>Agenda, presentasjoner og referat arkiveres hos Statsbygg (SB) i sak 201300670. Referat og presentasjon arkiveres også i SBs arkiv på den enkelte sak.</p>
	<p>Sak 1 Samarbeidsavtalen RA – SB</p> <p>Vurdering av avtalen</p> <p>I henhold til samarbeidsavtalen RA – SB skal avtalen gjennomgås og eventuelle behov for revidering vurderes på møtet i november.</p> <p>Vurdering av møtene RA - SB</p> <ul style="list-style-type: none"> - RA opplever at sakene er godt kanalisert gjennom koordineringsmøte. Noen få kommer utenom ved direkte kontakt mellom for eksempel leietaker eller forvalter eller prosjektledere, men RA forsøker å sluse alle inn gjennom det etablerte systemet. Saker fra store byggeprosjekter går ikke via møtene og noen ad hoc-saksbehandlinger nødvendig. - Statsbyggs prosjekter og eiendomsforvaltning er ikke pålagt å benytte ressurser og kvalitetssikring fra FK. - Informasjonsnivået i presentasjonene er blitt bedre. Har fremdeles potensiale for å bli bedre. Gode presentasjoner viser ofte til tidligere saksgang, en tydelig fremstilling av forslag, gjerne med flere alternativer og vurderingen av disse opp mot kulturminneverdiene. I sakene der FK kulturminne har vært tydelig inne med en anbefaling og tidlig nok i prosessen, ser vi ofte de beste presentasjonene. - Kongelig eiendom er ikke underlagt kulturminneloven og går ikke via koordineringsmøtene. Men den delen av for eksempel Bygdøy kongsgård og eiendommer som ikke er kongelig eiendom, men som forvaltes av avd for kongelig eiendom i SB bør saksbehandles i møtene. RA og SB setter opp lister over hvilke eiendommer dette gjelder til neste møte. - I enkelte fredete bygninger er det en jevn strøm av småsaker, noen av disse i mindre sårbare, men likefullt fredete områder. Hvor går grensen for når tiltak skal tas opp, og hvilket rom har vi i SB for å utvise skjønn? RA mener at FB, kulturminne, gjør riktige vurderinger av hvilke saker som skal taes opp eller ikke. Derimot har leietakere ikke samme oppfatning av hvor disse grensene går og FB, kulturminne, er spesielt viktige i disse vurderingene.

0301/2018/266 Beslutning	<p>Sak 2 Høyesterett. Håndløper innvendig trapp</p> <p>Høyesterett ønsker å få håndløper i trappen ved personalinngang fra Akersgaten. Trappen er i terrasso og veggene malt puss med høyt veggiv i marmor. Det var to forslag til plassering av håndløper:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Midt i trappen. Montert på trappetrinn. Vil bli redusert passasje. Inngang benyttes også til varelevering.2. Montert på hver sidevegg på bånd og felt av marmor. <p>Forslag til materialbruk er sort stål, tre eller messing. Basert på materialer allerede benyttet på håndløpere i bygningen.</p> <p>Konklusjon:</p> <p>Montering av håndløper i hovedtrapp har vært oppe i koordineringsmøtet tidligere, men her fant man ingen løsning som ivaretok kulturminneverdiene godt nok. Denne saken handler om en bitrapp og kulturminneverdiene blir godt nok ivaretatt til at det kan aksepteres. Her er det OK å montere håndløper på hver side av trappen. Det er imidlertid uheldig å benytte den foreslåtte løsning med feste i marmoren.</p> <p>Konklusjon</p> <p>RA kan akseptere innfesting i trappetrinn, med stabiliserende innfesting under øvre marmorbåndet på veggen. Marmorbåndet skal ikke benyttes som innfestingspunkt. Håndløperen skal forholde seg til gulvet og ikke til marmorbrystningen. Moderne tillegg uproblematisk med luft og distanse fra veggen. RA anbefaler trehåndtak.</p> <p>Det kan være mulig å ha veggfestet håndløper om det er mulig å feste i pusset flate over marmorbrystning. Tiltakshaver undersøker.</p> <p>Vedtak om dispensasjon</p> <p>I medhold av kulturminneloven (kml) § 15 a første ledd, jf. § 22a annet ledd har Riksantikvaren i møte 15. november 2017 gitt dispensasjon til følgende tiltak på den fredete eiendommen <i>Høyesterett</i> kommunenr./gnr./bnr 0301/2018/266</p> <p>Montering av håndløper i trapp i sideinngang fra Akersgaten.</p> <p>Dispensasjonen er gitt på følgende vilkår:</p> <p>Håndløper monteres på hver side av trappen med feste i trappetrinn, med stabiliserende innfesting under øvre marmorbåndet på veggen. Marmorbåndet skal ikke benyttes som festepunkt. Håndløperen skal forholde seg til gulvet og ikke til marmorbrystningen. RA anbefaler trehåndtak. Det kan være mulig å ha veggfestet håndløper om mulig å feste i pusset flate over marmorbrystning. SB gjør en endelig vurdering av detaljløsning.</p>
-----------------------------	---

	<p>Riksantikvaren anser at det i og med hensyn til universell utforming foreligger et særlig tilfelle som gir grunnlag for dispensasjon og at tiltaket ikke medfører et vesentlig inngrep i det fredete kulturminnet sett i lys av formålet med fredningen, jf. kml § 22 a.</p> <p>Dispensasjonen gjelder som vedtak med gyldighet fra det tidspunkt møteprotokollen er signert av Statsbygg og Riksantikvarens representant i møtet. Statsbygg har ansvaret for å underrette tredjepart dersom andre er berørt av vedtaket, jf. forvaltningsloven (fvl) § 27 første ledd tredje punktum.</p> <p>Vedtaket kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. fvl § 28. En eventuell klage stiles til departementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra vedtaket er mottatt, jf. fvl § 29. Hvis Riksantikvaren ikke tar klagen til følge, sendes den videre til Klima- og miljødepartementet som avgjør saken med endelig virkning.</p>
<p>0301/2018/266 Beslutning</p>	<p>Sak 3 Høyesterett. Ventilasjon i tre rom</p> <p>Høyesterett ønsker etablering av ventilasjon i rom 226, 228 og 229. To forslag til løsning:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sette opp gipsskjørt i taket som skjuler ventilasjon i rom 226, 228 og 229 lik utførelsen i rom 227. Senke himling i rom 2. Ventilere ut fra vegg med kanalføring i forrommene til de aktuelle kontorene. Kun gipsskjørt i 227. <p>Det ble fremlagt utfyllende informasjon på møtet som tilsier at alternativ 2 ikke er mulig på grunn av rørforing i vegg mellom rom 228 og 229. Nytt forslag var å himle ned hele taket til rom 227 for å skjule ventilasjon til tilstøtende rom der og lage en kasse i taket i rom 228 langs vegg mot rom 229.</p> <p>Konklusjon:</p> <p>Riksantikvaren vil ikke motsette seg å etablere ventilasjon i rommene 226, 228 og 229. Men etter diskusjon om løsning kan det synes mulig å himle ned kun innerste del av 227 og 228 for å løse ventilasjon i alle rom. Viktig med enhetliguttrykk i alle rom, samt at nedhimlet tak må stoppe i god avstand til vinduene. Om mulig 1-1,5 m dyp himling, ikke høyere enn veggfeltet som er malt i takfargen.</p> <p>Tiltaket må detaljprosjekteres videre og saken avgjøres endelig på møte i desember. Dispensasjon gis i neste møtereferat.</p>
<p>0219/28/2 Beslutning</p>	<p>Sak 4 Ila fengsel, hovedbygning. Nytt forslag teknisk rom på tak</p> <p>Tiltaket var oppe på koordineringsmøtet 18.10.2017. Der ble det besluttet at tiltaket måtte bearbeides og fremlegges igjen. Det har vært avholdt arbeidsmøte 9.11.17 med prosjekterende, SB og RA samt befarig på Ila den 10.11.17.</p>

	<p>Konklusjon:</p> <p>RA kan gi dispensasjon for nytt prosjektert forslag fremlagt 9.10.17. Tiltaket er nå presentert som et teknisk anlegg og ikke et arkitektonisk tillegg. De tekniske tilleggene på tak fremstår nå som et ærlig, uforfinet teknisk anlegg i materialbruk og konsept. Dette finner vi igjen i uttrykk og materialbruk i øvrige tekniske installasjoner på stedet, som gjerder, lyskastere mm. som allerede eksisterer på Ila. Det bør i forprosjektet arbeides for å ytterligere minske volum og synlighet til ventilasjonsanlegget. RA anbefaler at anlegget fremstår sinkgrått, ikke blankt.</p> <p>Det er behov for takoppheving pga. isolasjon. Denne må bli så fremtredende som mulig. Trekk oppheving på ca. 25 cm på takflaten omtrent 20 cm inn fra takgesimsen. Tekk med papp eller lign. Skal ikke synes.</p> <p>Vedtak om dispensasjon</p> <p>I medhold av kulturminneloven (kml) § 15 a første ledd, jf. § 22a annet ledd har Riksantikvaren i møte 15. november 2017 gitt dispensasjon til følgende tiltak på den fredete eiendommen <i>Ila fengsel</i>, kommunenr./gnr./bnr 0219/28/2:</p> <p>Teknisk rom på tak</p> <p>Dispensasjonen er gitt på følgende vilkår: Tiltakene gjennomføres slik de er beskrevet i presentasjonen oversendt RA og diskutert på arbeidsmøte 9.10.17 med prosjekterende, SB og RA samt befarig på Ila den 10.10.17.</p> <p>Riksantikvaren anser at det i og med <i>behovet for ventilasjon</i> foreligger et særlig tilfelle som gir grunnlag for dispensasjon og at tiltaket ikke medfører et vesentlig inngrep i det fredete kulturminnet sett i lys av formålet med fredningen, jf. kml § 22 a.</p> <p>Dispensasjonen gjelder som vedtak med gyldighet fra det tidspunkt møteprotokollen er signert av Statsbygg og Riksantikvarens representant i møtet. Statsbygg har ansvaret for å underrette tredjepart dersom andre er berørt av vedtaket, jf. forvaltningsloven (fvl) § 27 første ledd tredje punktum.</p> <p>Vedtaket kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. fvl § 28. En eventuell klage stiles til departementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra vedtaket er mottatt, jf. fvl § 29. Hvis Riksantikvaren ikke tar klagen til følge, sendes den videre til Klima- og miljødepartementet som avgjør saken med endelig virkning.</p>
Orientering	<p>Sak 5 Svalbard. RA orienterer</p> <p>Oppfølging av sak i koordineringsmøtene 23.08.2017 og 18.10.2017.</p>

	<p>SB ønsker en mer presis avklaring om Sysselmannens og RAs roller og ansvar i saker som berører SB på Svalbard. RA redegjør om hvilken lov som gjelder for kulturminnevern og som det dispenseres fra, og om det er mulig å behandle saker i det månedlige koordineringsmøtet.</p> <p>Konklusjon</p> <p>RA. Det har ikke vært mulig å få en avklaring på saken. Saken bør løftes til direktørnivå hos RA og SB for å få avklaring eller retningslinjer for hvordan dette skal håndteres. F-dir og E-dir i SB finner ut av eierskap til spørsmål. RA ønsker konkrete eksempler som kan belyse problemstillingen. Det kan være ønskelig med at Svalbardsaker tas i koordineringsmøtene.</p> <p>Nye boliger i Longyearbyen er en sak som kanskje bør tas i eget forum grunnet reguleringsak.</p>
<p>0301/1/1 Beslutning og drøfting</p>	<p>Sak 6 Bygdøy kongsgård, utomhus</p> <p>Det er årlige befaringer på Bygdøy der RA, Bymiljøetaten og SB deltar for å diskutere skjøtsel av kulturlandskapet. Saker som diskuteres der legges frem for kulturminnemyndighetene i koordineringsmøtene.</p> <p>Både Bymiljøetaten og Byantikvaren var invitert til å delta i møtet. Begge ble forhindret, men sendte uttalelser per e-post i forkant av møtet som flettes inn i dette referatet.</p> <p>Almesyke trær</p> <p>Det er gjort funn av almesyke trær på Bygdøy. Tiltaket gjelder syke almetrær som på grunn av sin plassering er til fare for både mennesker og bygninger. Arborist anbefaler felling av almetrær som vist i presentasjonen.</p> <p>RAs kommentarer:</p> <p>Tiltak markert med rød ring - her tillates felling av tre. Replanteres med annen type tre av samme form og størrelse. FK og landskapsark samt arborist fremmer forslag av ny tresort. Treet må kartfestes og måles inn med GPS før felling. Nytt tre plantes i opprinnelig posisjon, eller så tett opp mot opprinnelig posisjon som mulig.</p> <p>Tiltakmarkert med blå ring – her tillates felling av trær, replantering ikke nødvendig. Treet bak bygningen vist på presentasjonen, men som ikke er tegnet ut i oversendt forslag, er svært viktig og skal ikke felles. Treet er også sykt, men skal beskjæres i samarbeid med arborist.</p> <p>BYAs kommentar:</p> <p>Byantikvaren har ingen merknad til felling av syke trær, såfremt de blir erstattet av nye trær.</p>

BYMs kommentar:
Bymiljøetaten har ingen merknader.

Tilknytning kloakk på Hengsenga

Oslo kommune har gitt Statsbygg pålegg om å tilkoble to bygg til offentlig kloakknnett eller etablere renseanlegg. Følgende alternativer til tilkobling er vurdert; grave i eksisterende vei på oversiden av den gamle løkkehagen til Hengsenga, gjennom frukthagen på nedsiden av bygningen eller graving i eksisterende gangvei på nedsiden hagen.

Konklusjon

RAs kommentar:

Oversiden: graving i eksisterende vei på oversiden av bygningene.

RA ønsker ikke skade kalklindetreet som vokser tett mot veien. Forvaltningsplanen nevner at lindetrær på Bygdøy er viktige. Dette alternativet frarådes dersom arboristens vurdering tilsier at det ikke kan graves her

Hagen: ledning graves ned gjennom frukthagen.

RA påpeker at det er svært få intakte løkkehager bevarte i Oslo og at dette sannsynligvis er en rest fra et slikt løkkeanlegg. Graving gjennom en relativt urørt løkkehage er meget uheldig og alternativet frarådes.

Gangvei i nedre del av hagen:

Graving i eksisterende gangvei mellom hagene til bygg nr 18 og nr 16.

RA aksepterer graving i eksisterende gangvei på nedsiden av hagene gitt at hagene ikke berøres.

Nedsiden: trasé graves langs åkerkanten.

Alternativet fordrer en lengre rørføring enn gjennom hagen.

RA aksepterer graving på nedsiden bygningene langs åkerkanten.

BYAs kommentar:

Byantikvaren har ingen merknad til forslagene om etablering av kloakkledning. Det vil imidlertid kunne komme krav om arkeologisk registrering. Byantikvarens arkeologer vil komme med en uttalelse i løpet av kort tid.

BYMs kommentar:

Bymiljøetaten påpeker at rotsonen til kalklindetreet ikke må berøres ved graving i veien.

Etablering bomstasjon

Nye opplysninger fra Statens vegvesen presentert i møtet, viser at de ikke skal etablere bom, men en trafikgalge. Ny plassering foreslås nærmere nordøst mot Bygdøylokket, og vil dermed stå på kommunal grunn.

RAs kommentar:

Plassering av bomstasjon ønskes så langt mot Bygdøylokket som mulig, dette for å unngå skråningen mot Dronningberget. Forslaget aksepteres.

BYAs kommentar:

Byantikvaren har ingen merknad til etablering av en bomstasjon, da tiltaket er reversibelt. Vi anbefaler en løsning som ligger tettest mulig på Bygdøylokket. Det vil imidlertid kunne komme krav om arkeologisk registrering. Byantikvarens arkeologer vil komme med en uttalelse i løpet av kort tid.

BYMs kommentar:

Bymiljøetaten ønsker en plassering så langt not nordøst som mulig for å unngå inngrep i naturreservatet.

Vedtak om dispensasjon

I medhold av kulturminneloven (kml) § 15 a første ledd, jf. § 22a annet ledd har Riksantikvaren i møte 15. november 2017 gitt dispensasjon til følgende tiltak på den fredete eiendommen **Bygdøy kongsgård, utomhus** kommunenr./gnr./bnr 0301/1/1

Felling og skjøtsel av almesyke trær og tilknytning til kloakkledning ved Hengsenga.

Dispensasjonen er gitt på følgende vilkår:

Tiltakene gjennomføres slik de er beskrevet i konklusjonen til de to sakene.

Riksantikvaren anser at det i og med behov for nødvending skjøtsel av almesyke trær, og behov for oppgradering til dagens kloakksystem på de beskrevne områdene, foreligger et særlig tilfelle som gir grunnlag for dispensasjon og at tiltaket ikke medfører et vesentlig inngrep i det fredete kulturminnet sett i lys av formålet med fredningen, jf. kml § 22 a.

Dispensasjonen gjelder som vedtak med gyldighet fra det tidspunkt møteprotokollen er signert av Statsbygg og Riksantikvarens representant i møtet. Statsbygg har ansvaret for å underrette tredjepart dersom andre er berørt av vedtaket, jf. forvaltningsloven (fvl) § 27 første ledd tredje punktum.

Vedtaket kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. fvl § 28. En eventuell

	<p>klage stiles til departementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra vedtaket er mottatt, jf. fvl § 29. Hvis Riksantikvaren ikke tar klagen til følge, sendes den videre til Klima- og miljødepartementet som avgjør saken med endelig virkning.</p>
0301/209/43 Orientering	<p>Sak 7 Bankplassen 4. Riving av utstillingsvegger</p> <p>Alt som skal rives er nå revet, unntatt noen vegger som ikke trenger fjernes. Det er kun skader fra innfestinger og fugemasser/tetningsmasser. Noe skader på et vindu i form av mindre fliser. Bygningen er tilbakeført til rominndeling og overflater lik det som var der i 1989, det vil si før Samtidskunstmuseet flyttet inn.</p> <p>RA:</p> <p>Rivning krever dispensasjonssøknad i forkant av gjennomføring. Det er uheldig at SB har utført disse rivearbeidene uten at RA har blitt varslet og at det ikke har blitt søkt om dispensasjon i forkant. RA vurderer likevel tiltaket som en delvis tilbakeføring, og at det nok ville blitt gitt en dispensasjon i denne saken om det hadde vært mottatt en søknad i forkant. RA ønsker en god dokumentasjon på hva som er gjort, illustrert med tegninger og fotografier. Forvaltningsplanen inneholder en del informasjon om tilstanden før rivningen. Oversikt over alt løst inventar ble laget av NIKU på 2010-tallet. Dispensasjon gis. Dokumentasjon oversendes RA.</p> <p>Vedtak om dispensasjon</p> <p>I medhold av kulturminneloven (kml) § 15 a første ledd, jf. § 22a annet ledd har Riksantikvaren i møte 15. november 2017 gitt dispensasjon til følgende tiltak på den fredete eiendommen Bankplassen 4 kommunenr./gnr./bnr 0301/209/43</p> <p>Riving av utstillingsvegger</p> <p>Dispensasjonen er gitt på følgende vilkår: Tiltakene gjennomføres slik de er beskrevet i presentasjonen.</p> <p>Riksantikvaren anser at det i og med tilbakeføring til opprinnelig interiør foreligger et særlig tilfelle som gir grunnlag for dispensasjon og at tiltaket ikke medfører et vesentlig inngrep i det fredete kulturminnet sett i lys av formålet med fredningen, jf. kml § 22 a.</p> <p>Dispensasjonen gjelder som vedtak med gyldighet fra det tidspunkt møteprotokollen er signert av Statsbygg og Riksantikvarens representant i møtet. Statsbygg har ansvaret for å underrette tredjepart dersom andre er berørt av vedtaket, jf. forvaltningsloven (fvl) § 27 første ledd tredje punktum.</p> <p>Vedtaket kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. fvl § 28. En eventuell klage stiles til departementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra vedtaket er mottatt, jf. fvl § 29. Hvis Riksantikvaren ikke tar klagen til følge, sendes den videre til Klima- og miljødepartementet som avgjør saken med endelig virkning.</p>

	<p>Sak 8 Møter 2018</p> <p>Møtedatoer våren 2018. Tirsdag var foreslått som alternativ dag, men da er det internmøter hos Riksantikvaren og ledermøter i Statsbygg. Onsdager blir beholdt som fast møtedag.</p> <p>17. januar 14. februar 14. mars 18. april 16. mai 20. juni</p>
	<p>Eventuelt</p> <p>Riksantikvaren vil opplyse om saksgangen i avhendingssaker - det har kommet spørsmål om dette fra Statsbygg:</p> <p>Statsbygg vedtar avhending, melder til Riksantikvaren som tinglyser. Riksantikvaren orienterer deretter Statsbygg om tinglysningen.</p> <p>Saksgangen er nedfelt i Ansvarsforskriften.</p>
	<p>Neste møte er 13. desember</p>

RA signerer for godkjenning av tiltakene det er søkt om. BYA signerer for godkjenning av tiltaket på Bygdøy kongsgård. SB signerer på at møtet er riktig referert.

.....
Bård Langvandslien
Fung. seksjonssjef
Seksjon for vern og utvikling av bygninger og grøntanlegg
RA

.....
Trond Mosleth
Avdelingsdirektør
Faglig ressurscenter, seksjon FB
SB

.....
Marthe Muan Sæther
Byantikvaren